

місце (0,98), Франція – 2-ге, Британія – 3-тє, далі Австралія, Канада. URL: [Korea ranked top in OECD for open government data : Korea.net : The official website of the Republic of Korea](#)). [Accessed 25.3.2025].

7. Open Government Partnership (OGP). (2017). *Germany finally has an Open Data Law*. – Блог Майкла Петерса, 7 вересня 2017. Опис першого закону Німеччини про відкриті дані (2017): зміни до е-урядового закону, що зобов'язують федеральні органи надавати відкриті дані у загальний доступ. URL: [Germany Finally has an Open Data Law](#)). [Accessed 25.3.2025].

8. World Wide Web Foundation. (2018). *Open Data Barometer – Leaders Edition*. – Аналітичний звіт. Висновки: Великобританія і Канада поділяють 1-е місце серед лідерів, також у топ-групі Австралія, Франція, Південна Корея, тощо. США втратили позиції, Україна серед “наздоганяючих” з прогресом +25 пунктів. [Accessed 25.3.2025].

9. Government-transformation.com. (2024). *OECD: the top performing governments for open data*. – Огляд Сема Бірчалла, 5 січня 2024. Рейтинг OECD OURdata Index 2023: топ-10 включає Корею, Францію, Польщу, Естонію, Іспанію тощо; відзначено роль нового ЄС директиви 2019 у прогресі країн. URL: [OECD: the top performing governments for open data](#)). [Accessed 25.3.2025].

10. Wikipedia. *Open data in Canada*. – Опис розвитку відкритих даних у Канаді. Зазначено, що у 2014 р. видано директиву “Open by default” для федеральних органів. URL: [Open data in Canada - Wikipedia](#)); за станом на 2016 р. Канада – 2-га у світі за рейтингом Open Data Barometer. URL: [Open data in Canada - Wikipedia](#)). (Використано як допоміжне джерело для загальної інформації). [Accessed 25.3.2025].

Чальцева Олена

Доктор політичних наук, професор,
завідувач кафедри політології та державного управління.

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ORCID: 0000-0003-3922-7619

МІМІКРІЯ ЯК ФОРМА КОЛАБОРАЦІОНІЗМУ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

З початку російсько-української війни в Україні об'єктивно постало питання щодо колабораційної діяльності населення на територіях, які опинились в окупації. У науковій літературі, присвяченій колабораціонізму, цей вид діяльності зазвичай розглядається в контексті стратегії поведінки населення на окупованих територіях (далі стратегія окупованих), що

досліджується на основі конкретних історичних та сучасних кейсів окремих країн. Російська агресія проти України, роблять аналіз стратегій окупованих надзвичайно важливим для розуміння механізмів адаптації, опору та співпраці з окупаційними режимами.

Проблему стратегії окупованих в українському контексті досліджують такі вчені як: А. Лобанова, А. Бобрук, О. Зубченко, О. Кононов, М. Рубашенко, Ю. Огірняк, С. Артеменко, С. Щербань та інші.

Головне дослідницьке, правове і морально-етичне питання: чи є колабораційна діяльність окупованих зрадою чи вимушеною необхідністю? На думку багатьох дослідників, це залежить від часу перебування під окупацією, контексту, мотивів та рівня участі у підтримці окупантів [1]. Більшість науковців схиляється до висновку, що наслідком довготривалої окупації може бути те, що більша частина населення за цей час вдається до різних форм *соціальної і політичної мімікрії*.

У разі колабораціонізму мімікрія стає адаптивною стратегією, засобом виживання або свідомої співпраці з окупаційною владою чи репресивним режимом, що дозволяє особам або інституціям зберегти статус, уникнути покарання або отримати вигоди. Вона може бути як пасивною (вимушене пристосування), так і активною (свідома співпраця).

Українська соціопсихолог А. Лобанова, вважає, що такі теоретичні парадигми, як феноменологія Е. Гуссерля, феноменологічна соціологія А. Шюца та теорія символічних форм П. Бурдьє, можуть слугувати основою для методологічного підходу до емпіричної фіксації мімікрії [2]. У своїй статті дослідниця виокремлює наступні види соціальної мімікрії. Одна частина мешканців – це *мімікріни*, тобто ті, хто вважає себе громадянами країни, частина якої є окупованою, але за певних обставин не могли залишити домівки і переїхати в інші області. Вони вимушено використовують мімікрію захисту. *Мімікрати* носії мімікрії – гараздкування, вигоди. Ті, хто заради власних інтересів просувають наративи окупантів. Мімікрія у політичному контексті означає пристосування індивідів або груп до нових умов через зміну риторики, поведінки, ідеологічних переконань чи зовнішніх атрибутів. Цей вид мімікрії представлений *міметитами* – це ідеологічні колаборанти, які не приймають свою країну як державу і повністю підтримують окупаційну владу [3].

У науковій літературі за час вивчення феномену колабораціонізму було сформовано наступні історичні форми мімікрії:

Політична мімікрія – адаптація політичних акторів до нової влади через

зміну риторики, партійної приналежності або відкриту підтримку окупаційного режиму. Вона може проявлятися у вигляді прихованого співробітництва з окупаційною владою під виглядом нейтральності або пасивності.

Культурна мімікрія – відмова від національної ідентичності, прийняття символіки, мови та цінностей агресора.

Економічна мімікрія – співпраця з окупаційною адміністрацією в бізнесі, укладання контрактів на постачання ресурсів чи товарів, участь у економічних структурах окупаційної влади під прикриттям забезпечення виживання місцевого населення.

Інформаційна мімікрія – це форма інформаційної поведінки, за якої суб'єкт (держава, медіа, окремі особи чи організації) маскує дезінформацію або пропаганду під вигляд достовірних фактів, об'єктивної аналітики чи «альтернативної точки зору». Це дозволяє маніпулятивному змісту проникати в суспільну думку без опору, формуючи «нову» реальність та уявлення про політичні процеси. Міметити приймають участь у пропаганді, виправдовують дії окупантів, поширюють їх ідеологічні наративи.

Досліджуючи український контекст А. Лобанова у своєму дослідженні висунула гіпотезу про те, що абсолютна більшість мешканців окупованих з 2014 р. територій в Україні знаходяться в стані *мімікрії*, удаючись до різних її форм [4]. З 2014 р. після анексії Криму, окупації частини Донецької і майже повністю Луганської областей можна стверджувати, що на цих територіях з'явилися різні форми мімікрійної поведінки, носії яких адаптувались до нових правил гри в окупації. З початком повномасштабної війни Російської Федерації проти України в 2022 р. територія, яка опинилась під окупацією суттєво розширилась (хоча частина і була звільнена у 2023 році). Це призвело до зростання кількості осіб із мімікрійною поведінкою, а також появи категорії тих, хто після деокупації був засуджений за колабораціонізм. Саме ця соціальна група відкрила перед українськими дослідниками можливість використання соціально-психологічних методів для вивчення процесів формування «портрету окупованого» — типового зразка поведінки, мотивацій і адаптаційних стратегій населення на тимчасово окупованих територіях.

Отже, теоретичне та емпіричне дослідження змін поведінкових паттернів і проявів девіації відповідно до трансформації соціальних і політичних норм, а також складання детальних профілів «колаборантського портрету» на основі таких даних як: кримінальні справи, статистичні і демографічні показники, період перебування в окупації, психологічний та

соціальний стан окупованих та ін. можуть стати важливим інструментом для дослідження колабораційної діяльності в Україні в умовах війни. Аналіз цих профілів дозволить виявити типові моделі поведінки, мотиви, а також соціальні та психологічні фактори, що сприяли участі у колабораційній діяльності мешканців окупованих територій. Це, у свою чергу, сприятиме розробці більш ефективних стратегій деокупації, перехідного правосуддя, а також формуванню політики національної реінтеграції населення, яке перебувало в окупації [5].

Список використаних джерел

1. Edelstein D. (2008). Occupational hazards: success and failure in military occupation. Ithaca, NY: Cornell University Press. 235 p.; Marcum A. To Dictate the Peace: Power, Strategy, and Success in Military Occupations. Ph.D. dissertation / University of Maryland. Maryland, USA. 2015.
2. Лобанова А. С. Соціальна мімікрія в умовах кризи та гібридної війни: пошук емпіричних показників. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка: Соціологічні науки*. 2016. № 5 (302), травень. С. 55-70.
3. Чальцева О. Категорія «колабораціонізм» як багатокомпонентний наратив в умовах війни. *Політичне життя*. №2. 2022. С.55-60
4. Лобанова А. С. Соціальна мімікрія в умовах кризи та гібридної війни: пошук емпіричних показників. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка: Соціологічні науки*. 2016. № 5 (302), травень. С. 55-70.
5. Чальцева О. М. Критерії дослідження колабораціонізму та їх застосування для аналізу українського кейсу в умовах війни. *Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса*. №. 9. 2024. С 5-12. DOI 10.31558/2617-0248.2024.9.1